

ЗМІШАНА ВИБОРЧА СИСТЕМА: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Метод вибору народних депутатів є одним з основних чинників, який впливає на потенціал та ефективність роботи Верховної Ради України. Вітчизняне виборче законодавство постійно змінюється, зокрема щодо пошуку найбільш оптимальної моделі виборчої системи. Особливості виборчої системи здатні створити серйозні наслідки - від розпаду партії до розпаду країни. Важливим теоретичним та практичним значенням цієї проблеми визначається те, що вона цікавить багатьох вітчизняних і зарубіжних політологів, які намагаються проаналізувати переваги існуючих виборчих систем і на цій підставі, з урахуванням конкретних історичних чинників розвитку політичної системи окремої країни, вирішити питання пошуку оптимальної моделі виборчої системи. Тому важливим і доцільним є аналіз різноманітних виборчих систем, особливо, змішаної для обрання народних депутатів України задля урахування позитивних результатів та уникнення помилок.

Значний внесок у дослідження питання виборчої системи зробили А.Кудряченко, Ю.Ключковський, Н. Шукліна, С.Конончук, М.Гурик, О.Нельга, М.Рагозін, А.Романюк, М.Ставнічук, О.Фісун, Ю.Швед та ін. Також це питання у своїх дослідженнях піднімали М.Шугарт, Дж.Сарторі.

Мета. Проаналізувати виборчі системи в Україні, зокрема з'ясувати чи переваги та недоліки змішаної виборчої системи.

Для досягнення мети ми ставимо наступні **завдання**:

- визначити сутність та головні ознаки змішаної виборчої системи;
- визначити переваги й недоліки;
- розглянути питання про доцільність використання змішаної виборчої системи в Україні.

Виклад матеріалу. У сучасній Україні існує проблема пошуку оптимальної моделі виборчої системи, оскільки з моменту здобуття незалежності в нашій державі існували різноманітні виборчі системи (мажоритарна, пропорційна, змішана), але ні одна з них не стала вирішальною для країни. Власне тепер виникають суперечки не з приводу необхідності змін, а з приводу того, яка ж система на сучасному етапі розвитку громадянського суспільства є найбільш оптимальною. Для того, щоб визначити шляхи удосконалення існуючої в Україні виборчої системи необхідно проаналізувати її слабкі та сильні сторони, щоб знати, що саме треба змінити [5].

Змішана виборча система – це поєднання двох виборчих систем (мажоритарної та пропорційної) в одній системі виборів [3].

Змішана виборча система в основному використовується у тих країнах, де відбувається пошук та формування виборчих систем або є необхідність досягнення згоди між принципом представництва в парламенті різноманітних політичних сил та стабільність діючого уряду. Суть змішаної виборчої системи полягає в тому, що одна частина депутатських мандатів розподіляється на основі принципів мажоритарної системи, а інша – відповідно до принципів пропорційної системи [1].

Метою змішаної виборчої системи є, насамперед, створення правлячої більшості, забезпечення оптимального представництва різних політичних течій та підтримання зв'язку між виборцями та обраними представниками, що не завжди можливо під час жорсткого застосування мажоритарної системи або пропорційного представництва [2].

Молода Українська держава має власний досвід застосування змішаної виборчої системи. З метою забезпечення структурування політичного спектра України, стимулювання розвитку загальнонаціональних партій, сприяння уніфікації, єдності українського суспільства вибори до Верховної Ради України у 1998 та 2002 роках проводились за паралельним лінійним змішуванням – із 450 депутатів 225 обиралися в одномандатних виборчих округах на основі мажоритарної системи відносної більшості, а інші 225 – за списками кандидатів у депутати від політичних партій, блоків партій у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі на основі пропорційного представництва з чотиривідсотковим виборчим бар'єром.

21 липня 2019 року в Україні відбулися позачергові вибори народних депутатів Верховної Ради України. Законом «Про вибори народних депутатів України» було встановлено 5%-й прохідний бар'єр і змішану систему: 225 народних депутатів обираються за партійними списками та 199 – на одномандатних округах. Ще у 26 округах на Донбасі, в окупованому Криму вибори не проводяться, оскільки ці території нині не підконтрольні українській владі. Кожному виборцю мають дати два бюлетені: один із переліком партій, другий – зі списком «мажоритарників».

Виборча система, застосована в Україні, була простим механічним поєднанням двох зазначених систем. Політичні партії набули певного досвіду діяльності в умовах розподілу на більшість і опозицію, а суспільство усвідомило необхідність і неминучість такого розподілу [6]. Але суто механічне поєднання двох виборчих механізмів виявило певні суперечності, змішана виборча система не досягла однієї з основних цілей – політичного структурування самого парламенту: результати виборів у мажоритарних округах кардинально деформували підсумки голосування щодо політичних партій і блоків.

Загалом з 1998 року до 2019 року включно (окрім парламентських виборів 2006 та позачергових 2007 року, на яких використовувалась повністю пропорційна виборча система із закритими списками) парламентські вибори в Україні відбувались за змішаною виборчою системою 50/50: половина народних обранців проходили за списками партій, а іншу половину виборці обирали в одномандатних мажоритарних округах [4].

На сьогоднішній день Україна досі не знайшла оптимального варіанту виборчої системи, який би, з однієї сторони, стимулював розвиток багатопартійності, а з іншої – сприяв би вдосконаленню демократичності та ефективності політичної системи. Українське виборче законодавство перебуває в постійному русі, політологи прогнозують різні сценарії розвитку виборчої системи.

Висновки. Існуюча змішана виборча система в Україні передбачає принцип відносної більшості в мажоритарному складі та жорсткі партійні списки в пропорційній складовій. Змішана виборча система має низку переваг: сприяє об'єднанню політичних партій або блоків при дотриманні принципів пропорційності, а це передбачає формування стабільного уряду, що дозволяє підтримувати комунікації між виборцями та обраними ними депутатами.

На нашу думку, змішана виборча система не є удосконаленою до кінця. Вона як й інші виборчі системи має свої недоліки. Змішана виборча система є нестабільною, підсумковий розподіл місць у парламенті часто не відповідає реальним політичним вподобанням населення.

Список використаних джерел

1. Бучин М., Федорій І. Порівняльний аналіз основних виборчих систем: проблема вибору оптимальної моделі виборчої системи для України у плані дотримання демократичних принципів виборів. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2009. Вип. 21. С. 58 – 62.
2. Вагіна О. Змішана виборча система: світовий досвід застосування. URL: http://studies.in.ua/pravo/zmishana_v_sis.pdf
3. Змішана виборча система. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/TS001219>
4. Історія виборів: виборчі системи в Україні. URL: https://www.oporaua.org/news/vybory/election_history/22821-istoriia-viboriv-viborchi-sistemi-v-ukrayini
5. Кришталь В.О. Аналіз виборчої системи України. Збірник наукових статей студентів ФІМ (за результатами підсумкової наукової конференції з Політології). Вінниця, 2016. С. 89 – 93.
6. Пономарьова Г. До проблеми запровадження змішаної мажоритарно-пропорційної виборчої системи: з досвіду парламентських виборів в Україні в 1998 р. Вісник НАПрНУ. 2009. №2(57). С.219–231.